

rule of law. While the Council of Europe is studying the feasibility of a European convention on the profession of a lawyer, it is essential for the Assembly to remain informed of and respond to such threats. The purpose of this report, therefore, will be to examine recent developments across the member States, with a view to making necessary recommendations to member States, support the work of other Council of Europe bodies and mechanisms and continue to encourage the Committee of Ministers' to proceed towards adoption of a new convention.

Moreover, it is important that the Council of Europe bodies make it clear that any unlawful interference with a lawyer's work, and especially threats against and prosecutions of lawyers for their professional activities, when a lawyer is identified with his/her client and as such is considered to assist a crime, can be considered as grave violations of the right to a fair trial and should be prevented, with appropriate sanctions where necessary.

### **References:**

1. European Convention on Human Rights. *www.echr.coe.int* : веб-сайт. URL: [https://www.echr.coe.int/documents/convention\\_eng.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf). (Last accessed: 02.05.2021).
2. Recommendation No. R (2000)21 of the Committee of Ministers on the freedom of exercise of the profession of lawyer. *Council of Europe* : веб-сайт. URL: [https://search.coe.int/cm/Pages/result\\_details.aspx?ObjectId=09000016804d0fc8](https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804d0fc8) (Last accessed: 02.05.2021).
3. Recommendation 2121 (2018). The case for drafting a European convention on the profession of lawyer. *Parliamentary Assembly* : веб-сайт. URL: <https://pace.coe.int/en/files/24466/html> (Last accessed: 02.05.2021).

**Ключові слова:** Рада Європи, безпека, гарантії, правозахисна діяльність, адвокат.

**Ключевые слова:** Совет Европы, безопасность, гарантии, правозащитная деятельность, адвокат.

**Key words:** Council of Europe, security, guarantees, human rights activities, advocate.

**ЛУК'ЯНЧЕНКО СЕРГІЙ ОЛЕГОВИЧ**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
здобувач кафедри кримінального права*

## **ДОХРИСТИЯНСЬКИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ВІРИ ТА РЕЛІГІЙНОЇ СВОБОДИ**

Дохристиянський етап розвитку відповідного законодавства на східнослов'янських територіях характеризувався пануванням язичеських релігій. У релігійних практиках язичництва як релігійний проступок (складно вести мову про правопорушення) розглядалася поведінка, що

була пов'язана з порушенням волі богів, яка якби транслювалася жерцями, або нехтуванням установленнями волхвів щодо дотримання язичеських релігійних звичаїв, обрядів і ритуалів.

Так, у дохристиянській Русі під чаклунством розумілося волхування та знахарство, що були частиною східнослов'янських язичницьких культів богослужіння в формі магічних ритуалів і обрядів: «це магічні дії, рухи й замовляння, за допомогою яких нібито можна вплинути на людей і природу» [1, с. 266], при цьому «чаклун заявляє про контакт з надприродними силами (демонами, духами предків, природи і іншими)» [2].

Важливим є те, що чаклунство, значною мірою, не сприймалося як кримінальне правопорушення або проступок, протиправність такого діяння залежала лише від спрямованості і результатів магічного впливу. Ще давньоримське право містило вимоги проведення в певних ситуаціях релігійно-магічних дій: при прийнятті важливих політичних рішень відбувалися церемонії жертвоприношень, оракульських гідний, тлумачення «знамень». У 568 році від заснування Риму, колегією Бахуса були прийняті установлення, які передбачали смертну кару за вчинення людських жертвоприношень, чари і ворожіння (крім оракульських пророкувань), навіть з'явилося поняття «*Crimen mathematicorum*», яка означало злочинне чаклунство. При цьому вчинення магічних дій допускалося як частина культу, але заборонялися самовільні заняття магією [3, с. 2–4]. Пізніше, із проголошенням монотеїстичних релігій почалися переслідування чаклунів і відьом. І хоча окремі випадки гоніння чаклунів були відомі ще у стародавньому світі, проте найбільшого розмаху вони набрали у Західній Європі наприкінці XV і закінчилися у середині XVII століття [4, с. 239]. Однак, цікавим є той факт, що віра в чаклунство зберігається і при пануванні християнства, ісламу, буддизму, частково спілітаючись з ними, і дотепер серед частини населення існує віра в те, що сучасний чаклун може провіщати майбутнє, бо володіє таємним знанням; може лікувати, закликати потужні сили для допомоги чи для «вроків» [2].

Тут буде слухним зауваження вітчизняного дослідника релігійних злочинів Білаша О. В., що, взагалі, кримінально-правові норми тих років були пронизані містичною, сакральною сутністю приписів і носили теологічний відтінок [5, с. 16]. На підтвердження цієї тези, український правознавець, професор Л. С. Белогриц-Котляревський свого часу зазначав, що «ідея гріха, таким чином, збігається з ідеєю злочину, а там, де порушення моральному обов'язку до Божества клеймується іменем злочину, мабуть, немає місця для свободи совісті» [6, с. 11]. Так само, професор В. В. Єсіпов пізніше відмічав, що «будучи гріхом і шкодою, злочин, з одного боку, був порушенням обов'язку людини стосовно божества або релігії взагалі, а з іншого боку – порушенням прав сторонньої особи та держави» [7, с. 7].

Ще одним злочином з давніх часів, прямо пов'язаним з вірою та релігією було святотатство як прояв образи, зневаги церковної святині [8, с. 105], що проявлялося у викраденні, пошкодженні або оскверненні

матеріальних предметів і об'єктів, що становили сакральну цінність, а також у викраденні будь-якої конфесійної власності.

На Русі в дохристиянські часи дією, яка могла б розумітися як святотатство було порушення меж певних сакральних зон. Так, проникнення непосвячених осіб або чужинців у храми, священний ліс або гай, посягання на певні природні або штучні кордони вважалося святотатством. І в залежності від мети проникнення, призначалося відповідне покарання, зокрема, що проникнення для наруги над ідолом за релігійними або хуліганськими мотивами каралося досить суворо. Також встановлювалися заборони на спілкування із чужинцями, або, навпаки, на неповажне ставлення до чужинців, обмеження прав на здійснення відповідних ритуалів тощо [9, с. 46–47]. Взагалі, найпоширенішими з покарань за подібні діяння були громадський засудження, вигнання із громади, нанесення тілесного ушкодження та смертна кара [10, с. 163]. Однак, в залежності від особливостей об'єкту злочинного посягання, застосовувалися і доволі специфічні покарання: відлучення від обрядових практик та відвідування капищ, заборона на участь у релігійних святах та інше, що надалі у християнстві поєднувалося в поняттях «покута» і «анафема» [11, с. 56].

Таким чином, до приходу християнства кримінально-правова охорона свобода віросповідання характеризувалася тим, що цьому етапі розвитку давньослов'янської цивілізації не існувало як таких норм позитивного права, і будь-які правові відносини регулювалися відповідними звичаями, в тому числі релігійними, які склали значну частину світогляду давніх слов'ян. Як релігійний проступок розглядалася поведінка, що була пов'язана з порушенням волі богів, яка якби транслювалася жерцями, або нехтуванням установленнями волхвів щодо дотримання язичеських релігійних звичаїв, обрядів і ритуалів. Також кримінальним правопорушенням, прямо пов'язаним з вірою та релігією було святотатство як прояв образи, зневаги церковної святині, що у давніх слов'ян у ті дохристиянські часи могло виражатися у діях, пов'язаних з порушенням меж певних сакральних зон, і в залежності від мети такого діяння, призначалося відповідне покарання.

### **Список використаної літератури:**

1. Словник української мови : в 11 т. / голов. редкол. Білодід І. К. К. : Наукова думка, 1980. Т. 11 : 700 с.
2. Біленко Т. Чаклун. *Українська релігієзнавча енциклопедія* : веб-сайт. URL: <https://ure-online.info/encyclopedia/chaklun/> (дата звернення: 02.05.2021).
3. Попов А. В. Суд и наказания за преступления против веры и нравственности по русскому праву. Казань : Типо-литография Императорского Университета, 1904. 531 с.
4. Боднарук О. М., Шевчук В. А. Кримінальна відповідальність за чаклунство: історія та сучасність. *Правові новели*. 2018. № 4. С. 238–244.
5. Білаш О. В. Кримінальна відповідальність за незаконні дії щодо релігійних споруд або святинь : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2013. 209 с.

6. Белогриц-Котляревский Л. С. Преступления против религии в важнейших государствах Запада. Историко-догматическое исследование. Ярославль : Тип. Г. Фальк, 1886. 354 с.
7. Есипов В. В. Грех и преступление, святотатство и кража. Санкт-Петербург : тип. А. Ф. Маркса, 1894. 200 с.
8. Словник української мови : в 11 т. / голов. редкол. Білодід І. К. К. : Наукова думка, 1978. Т. 9 : 916 с.
9. Георгиевский Э. В. Общая уголовно-правовая характеристика ранних религиозных верований: учебное пособие. Москва : Компания Спутник Плюс, 2007. 66 с.
10. Венгеров А. Б. Происхождение права. *Общая теория права: Курс лекций* / под общ. ред. В. К. Бабаева. Нижний Новгород, 1993. 544 с.
11. Георгиевский Э. В. Уголовно-правовая юрисдикция Русской православной церкви. Монография. Иркутск : Изд-во Иркут. гос. ун-та, 2007. 259 с.

**Ключові слова:** кримінальне законодавство, охорона, віра, релігійна свобода, дохристиянський етап.

**Ключевые слова:** уголовное законодательство, охрана, вера, религиозная свобода, дохристианский этап.

**Key words:** criminal law, protection, faith, religious freedom, pre-Christian stage.

### **ШВЕД АННА ЮРІВНА**

*Національна академія управління,  
здобувачка кафедри кримінального права, кримінології,  
цивільного та господарського права*

## **ЗЛОЧИНИ ПРОТИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА НОРВЕГІЇ**

У новітніх умовах глобалізаційних процесів все більше уваги приділяється необхідності вдосконалення усієї системи права, кожної її галузі, в тому числі й галузі кримінального права шляхом проведення глибинних компаративістських досліджень [1]. Однак дослідження проблем кримінально-правової охорони конституційних засад національної безпеки не можливе без фундаментальних конституційно-правових праць. Свого часу вагомий внесок у дослідження питань суверенітету, конституційно-правового механізму, конституційно-правового статусу здійснив Л.М. Стрельцов [2; 3; 4]. Своєї актуальності набувають і порівняльно-правові дослідження, які проводяться у цьому напрямку [5]. Саме порівняльні дослідження дозволяють вирішувати найважливіші наукові та практичні завдання.

Для даного порівняльно-правового дослідження була обрана Норвегія, як держава Північної Європи, що розташована в західній частині Скандинавського півострову. Норвегія відноситься до країн так званої скандинавської групи. Так, А.Х. Саїдов виокремлював такі правові сім'ї: